

Román politikus nyilatkozata az aktuális nemzetiségi kérdésekről.

— Beszélgetés dr. Goldis Lászlóval. — Az új kormány és a román-ság. — Mit várnak a románok az általános választójogtól. —

— A Délmagyarország kiküldött munkatársától. —

I.

Arad, augusztus 8.

Javában virít még a politikai uborkaszezon és a szélszél fojtott, izzó levegőjében csak a szeizmografikus lelkek sejtik a távoli földrengést. Mikor eljön az ősz és behordták már a letarolt földekről a termést, mikor sárga levelek kergetőznek a csipős szélben és fejük fölé ér a távoli horizont karmin-vörössége, akkorra már tudnunk kell mindent és tájékozódva kell lennünk az elvek, érdekek, felfogások és meggyőződések rettenetes viharában. Az eddigi csatározások és felderítő mérkőzések csak előhírnökei annak a nagy küzdelemnek, amely az általános választójogért és az ország demokratikus átalakulásáért indult meg.

Az általános választójog híveinek egyik fontos célja: az osztályuralom megdöntése; az általános választójog ellenségeinek defenzív előretörése: a nemzetiségi kérdés kiélezése. Magyarországon a nemzetiségi kérdés a 18-ik század vége óta kísért és a világháborúban a legsürgősebb problémává nőtte ki magát. Aki ez előítélet és gyűlölködés félretételével a higgadt tárgyilagosság alapján, a komoly aggodalmak szabad fentartásával, de árnyképektől való riadalom nélkül, őszintén akar tájékozódni a nemzetiségi kérdéssel, erről a főleg szociális problémáról, annak meleg figyelmébe ajánljuk ezeket a fejtegetéseket, amelyeket éppen a szegedi közönség tájékoztatása céljából, a román nemzetiség szellemi központjából, Aradról küldünk.

A múlt héten volt Aradvármegye főispánjának beiktatása a vármegyeházán. Az ünnepélyes installáción a román nemzetiségi párt nevében dr. Goldis László, volt országgyűlési képviselő, szentszéki titkár román nyelven mondott beszédet, amelyben üdvözölte a főispánt és röviden kifejtette az új kormánnyal szemben és a mai súlyos idők-höz mérten a románok álláspontját. Ez a beszéd, amelyet sugárzó intelligencia, hatalmas lendület és a szellemi kvalitások széles skálája fémjelzett, annak ellenére, hogy a szónok román nyelven mondta el, konciláns, megértő és meggyőző intenciójával nagy hatást keltett. Goldis László mutatkozott tehát a legalkalmasabb embernek arra, hogy őszinte és minden kérdést felölelő eszmecserét folytassak vele a nemzetiségi kérdéssről, a románok aktuális politikai elhelyezkedéséről és a jövő terveiről, a szegedi nyilvánosság számára.

Goldis régi politikus. A román nemzetiségi párt egyik vezető embere és kimagasló intellektuálje, akinek népszerűsége és egyénisége egyaránt arra predesztinálják,

hogy a legközelebbi politikai harcoknak aktív résztvevője legyen.

Agilis és nagyon radikális gondolkodású embernek ösmerik itt Aradon, de megbízható, komoly politikusnak.

Két ízben volt alkalom vele hosszabb beszélgetni és igazán bizonyos elfogódottság jellemezte ezt a nagytudású embert, amikor arra gondolt, hogy egy

szinmagyar, többé-kevésbé erősen sovinszta város közönségének fogja feltárni a román nemzetiségek buját-bánatát. Egy olyan városnak, amely eleven román nemzetiségűt alig-alig látott (Goldis elképzelése szerint és talán tényleg is) és amely várost ő is csak évtizedekkel ezelőtt látta a — szegedi államfogházból, ahol párbajvétségért ült. Mégis sok ambícióval, nagy körültekintéssel és főleg őszinteséggel vállalkozott első kérésén után arra, hogy a nemzetiségi kérdést feltárja a maga egész valójában és legapróbb aktualitásaiban. Mindjárt kitűnik ez, az első kérdésére adott válaszból is, amely Apponyinak egy olyan rendeletét ismerteti, a melyről a nyilvánosság eddig egyáltalán nem tudott és amelyet a románok erősen sérelmeznek.

Hat kérdést intéztem összesen Goldishoz. Három bel- és három külpolitikára vonatkozó kérdést. A kérdéseket úgy állítottam össze, hogy a válaszokból világosan megállapítható legyen a most domináló nemzetiségi politika egész komplexuma. Hogy azokból tisztán olvashassuk ki, mit akarnak a románok, miért küzdenek most és miért fognak küzdeni az általános választójog behozatala után. Mit remélnék elérni és mit kell velük elérnünk. Gondolnak-e titokban is olyanra, ami árthat a magyar nemzet egységének.

A kérdéseken kívül is sokáig elbeszélgettem Goldissal; olyanokat is, amik a lap szűk keretei közé bele nem illeszthetők; olyanokat is, amiket nem szánt nyilvánosság elé. Én rá a legéberebb figyelem mellett is azt az impressziót tettem megállapított és tudományosan hatalmas pillérekkel alátámasztott felfogása, hogy becsületes eszközökkel küzd a sovinszták ellen — nem sovinszta eszméért és ha néhol sokat is követel a románok számára, teljesen idegen attól a céltől, vagy szándéktól, hogy a magyar integritásnak, vagy a magyar népnek ártson.

Első kérdésem Goldishoz így szólt:

Milyen a románok magatartása az új kormánnyal szemben?

Goldis a következőben válaszolt:

— A románoknak magatartását az új kormánnyal szemben, magának, ezen kormánynak a programja határozta meg. Mikor kitűnt, hogy őfelsége ezen új kormány programjává tette a népjogoknak kiterjesztését az általános választójog behozatala után, igen természetes volt, hogy a román nép e tényt örömmel fogadta. A román nép már 1848 óta követelte az általános választójogot és ez a követelés az országos román nemzetiségi pártnak 1881 évi programjában a legfontosabb részt foglalta el. A román nemzetiségi párt egész agitációja e program körül forgott és mindenkor hajlandó volt mindazokkal együtt küzdeni, akik az általános választójogot kívánták Magyarországon. Így elsősorban mindig szimpatizált a szociáldemokratapárttal és megtörtént többször az is, hogy e párttal együtt tartottak népgyűléseket és a nemzetiségi szónok a szociáldemokraták mellett harcolt az általános választójogért. Igen természetes tehát, hogy az egész román nép és népnél politikai képviselői, a román nemzetiségi párt

a legnagyobb odaadással fogja támogatni azt a kormánnyt, amely az álta-

lanos választójogot akarja megadni Magyarországnak. Ez a helyzet a jelenlegi kormánnyal szemben is.

— Mi nem ismerjük a jelenlegi kormány választójogi tervezetét, és ezért nem is mondhatjuk ki minden feltétel nélkül, hogy ezt a kormánnyt támogatjuk. *De bizalomteljes várakozással vagyunk vele szemben.* A román nemzetiségi párt hamisítatlan, általános, titkos, egyenes és községenkinti választójogot akar. Ugyanezt akarja az országos szociáldemokratapárt is. Ugy látszik azonban, hogy a jelenlegi kormányalakulat eddig a határig nem akar elmenni és így az a kérdés merülhet fel, hogy az országos román nemzetiségi párt belemegy-e a kormánynak teljes támogatásába, amely kormány nem hozza azt a választójogot, amelyet a román nemzetiségi párt akar. E párt azonban nem fog abszolút intranzigens álláspontra helyezkedni, mert nagyon jól tudja, hogy *minden lehetséges fejlődésnek fokszerűnek kell lennie* és arra az álláspont-ra helyezkedik, hogy ha az a minimum, a melyet a jelenlegi kormány hoz,

ki tudja elégeitni a szociáldemokratapártot, a demokratapártot és a radikális pártot, akkor ezzel a minimummal egyelőre ő is megelégedhetik.

Különös megnyugvással szolgál a román nemzetiségi párt nézve Vázsonvi Vilmosnak és gróf Batthyány Tivadarnak részvétele a kormányban, mert ezen két magyar politikusról a románok meg vannak győződve, hogy nem engedik meghamisítani az általános választójogot, hanem ennek olyan minimumát követelik, amely a jelenlegi viszonyok között az ország fejlődésének megfelel. Ilyen körülmények között nincsen kizárva, hogy

a következő választásokon a román nemzetiségi párt a kormánnyt támogatni fogja és semmi egyebet ezért nem követel, mint azt, hogy ő is a viszonyokhoz mérten az igazságnak megfelelően és legalább némileg a román nép számarányához viszonyítva megfelelő mandátumszámot érhesen el.

A románoknak ezen állásfoglalására azonban a legutóbbi napokban, magánértesüléseink szerint, igen vészterhes fekete felhő borult. Egzisztenciájának utolsó hónapjában a Tisza-kormány érezvén maga alatt a talaj megingását a magyar kormánynak rég ki próbált expedienséhez fordult és ürügyül használva a román háború által szükség-szerűleg létrehozott bizonyos körülményeket, a közoktatás terén olyan rendelkezéseket helyezett kilátásba, amelyek hivatva lettek volna a román nép közművelődésére újabb hatalmas csapást mérni; másrészt pedig alkalmasak lettek volna arra, hogy a Tisza-kormányt, mint a magyarság vitéz megvédőjét tüntessék fel, hogy ismét felkelték a magyar sovinizmusnak mérgét, hogy eloltsák az ébredező szabadság vágyát milliók kebelében és hogy ezáltal a saját létét meghosszabbíthassa. Ezek az intézkedések, amelyekről határozottan tudom, hogy még az előbbi kormány közoktatási minisztere által hozattak javaslatba Tisza direkte befolyására, különösen az országban létező román tanítóképző intézetek megsemmisítését célozták. Az ország legnagyobb szerencsétlenségére Apponyi azt határozta, hogy hiú marad önmagához, ezeket a rendeleteket átveszi Jankovich munkapárti minisztertől és úgy vagyok értesülve, hogy

az új miniszteri rendelet a nagyszebeni metropolitához meg is érkezett már.

Ez a rendelet egyszerűen betiltja egyelőre az összes román tanítóképző intézetek megnyitását a jövő iskolai évre és kilátásba helyezi ezeknek a népművelési intézeteknek olyan megrendszabályozását, amely hivatva